

Editör

Doç. Dr. Vedat Bayraktar

ERKEN ÇOCUKLUK DÖNEMİNDE ÇEVRE EĞİTİMİ

Yazarlar

Doç. Dr. Güzin Özyılmaz Akamca
Doç. Dr. Kazım Biber
Doç. Dr. Nazan Kaytez
Doç. Dr. Vedat Bayraktar
Doç. Dr. Yasemin Özdem Yılmaz
Dr. Öğr. Üyesi Aycan Buldur
Dr. Öğr. Üyesi Gül Dalgıç
Dr. Öğr. Üyesi Meltem Duran
Dr. Öğr. Üyesi Oğuzcan Çığ
Dr. Öğr. Üyesi Perihan Tuğba Şeker
Öğr. Gör. Dr. Evren Cappellaro
Öğr. Gör. Dr. Vahide Yiğit Gençten



Erken Çocukluk Döneminde Çevre Eğitimi

Editör : Doç. Dr. Vedat Bayraktar

ISBN : 978-625-7825-66-5
Baskı : Assum Basım ve Mücellit
Basım Sayısı : 1.Baskı, 2022

©Tüm Hakları Saklıdır. Bu kitabın bütün hakları Lisans Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bir kısmının elektronik, mekanik ya da fotokopi yoluyla basımı, yayımı, çoğaltımı ve dağıtımı yapılamaz.

Kitapta yer alan bölümlerin sorumluluğu yazarlarına aittir

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI

Bayraktar, Vedat

Erken Çocukluk Döneminde Çevre Eğitimi / *Editör* : Vedat Bayraktar

1.Basım. XII + 244 s. 16x23,5 cm. Kaynakça var, izin yok.

ISBN : 978-625-7825-66-5

1. Çevre, 2.Çevre ve eğitim, 3. Sürdürülebilir gelişim

Lisans Yayıncılık

Tahtakale Mah. Hicret Sokak No:8/A

Avcılar-İSTANBUL

Tel: 0212 619 18 38

e-posta : lisans@lisansyayincilik.com.tr

www.lisansyayincilik.com.tr

Erken Çocukluk Döneminde Çevre Eğitimi

Editör:

Vedat Bayraktar / *Gazi Üniversitesi*

Bölümler ve Yazarlar

1.Bölüm:

Gül Dalgı / *Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi*

Nazan Kaytez / *Çankırı Karatekin Üniversitesi*

2.Bölüm:

Yasemin Özdem Yılmaz / *Muğla S. Koçman Üniversitesi*

3.Bölüm:

Güzin Özyılmaz Akamca / *Dokuz Eylül Üniversitesi*

4.Bölüm:

Meltem Duran / *Giresun Üniversitesi*

5.Bölüm:

Vedat Bayraktar / *Gazi Üniversitesi*

6.Bölüm:

Aycan Buldur / *Sivas Cumhuriyet Üniversitesi*

7.Bölüm:

Perihan Tuğba Şeker / *Uşak Üniversitesi*

8.Bölüm:

Vahide Yiğit Gençten / *Adıyaman Üniversitesi*

9.Bölüm:

Kazım Biber / *Balıkesir Üniversitesi*

10.Bölüm:

Oğuzcan Çığ / *Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi*

11.Bölüm:

Evren Cappellaro / *Akdeniz Üniversitesi*

ÖNSÖZ

Çevre, tüm canlıların yaşamları boyunca etkileşim içinde oldukları fiziksel, biyolojik, toplumsal, ekonomik ve kültürel ortamdır. Çevre hem canlı hemde cansız varlıklar kapsar. Doğada gerçekleşen olaylar arasında denge sözkonusudur. Doğal dengenin herhangi bir zincirinde meydana gelen kopma dengenin bozulmasına neden olur. Bu dengeyi etkileyen en önemli faktör insandır. Çünkü insanın yaşamını sürdürmek için yaptığı müdahaleler doğal dengeyi etkiler. İnsanın doğaya yapmış olduğu müdahaleler doğal dengeyi bozabilir ve çevre sorunlarının ortaya çıkmasına neden olabilir. Dünyada ortaya çıkan çevre sorunları çevre eğitiminin önemine daha çok vurgu yapılmasını sağlamıştır. Çünkü insan yaşamak için doğal dengenin korunduğu sağlıklı bir çevreye ihtiyaç duyar. Toplumlar, bireylerini çevre konusunda bilinçli hale getirmek, duyarlılık ve farkındalıklarını artırmak için çevre eğitimi kapsamında faaliyetler yürütmektedir. Bireylere bu bilinç ve duyarlılığı kazandırmak için erken çocukluk yıllarındaki deneyimler önemli görülmektedir. Çünkü bu deneyimler çocuğun bilgi, beceri ve tutumunu şekillendirir ve gelecekte nasıl bir birey olacağını belirler. Doğal dengenin korunması ve sürdürülebilir olması için çocuklara erken dönemden itibaren çevre eğitimi yoluyla bilinç, duyarlılık ve farkındalık kazandırılması gerekmektedir. Bu nedenle bu kitapta; çevre eğitimi ile ilgili temel kavramlar, çevre sorunları, erken çocukluk döneminde çevre eğitimi, farklı ülkelerdeki yaklaşımlar, okul dışı öğrenme ortamlarında çevre eğitimi, çevre eğitiminde öğretmenin, ailenin ve toplumun rolü, çevre okuryazarlığı ve etkinlik örneklerine yer verilmiştir.

Eserin ortaya çıkmasında katkıda bulunan tüm meslektaşlarıma ve bu çalışmayı organize aşamasından baskı ve dizgi aşamasına kadar her aşamayı takip eden Lisans Yayıncılık çalışanlarına şükranlarımı sunuyorum.

Eserin bu alana ilgi duyanlara yararlı olması dileğiyle ...

İstanbul, 2022

Editör
Doç. Dr. Vedat Bayraktar

İÇİNDEKİLER

Önsöz

V

Bölüm 1 ÇEVRE EĞİTİMİ İLE İLGİLİ KAVRAMLAR / *Gül Dalgar - Nazan Kaytez*

13

1.1. Çevre Kavramı	2
1.2. Çevre ile İlgili Temel Kavramlar	3
1.2.1. Ekosistem	4
1.2.2. Ekoloji	4
1.2.3. Çevre Bilimi ve Ekoloji	6
1.3. Çevre Eğitimi ile İlgili Temel Kavramlar	6
1.3.1. Çevre Okuryazarlığı	6
1.3.2. Ekolojik Okuryazarlık	7
1.3.3. Çevre Farkındalığı	8
1.3.4. Çevre Duyarlılığı	9
1.3.5. Çevre Bilinci	9
1.3.6. Çevre Tutumları	10
1.3.7. Çevre Etiği	11
1.3.8. Ekolojik Ayak İzi	12
1.3.9. Çevre Eğitimi	12
Yararlanılan Kaynaklar	14

Bölüm 2 ÇEVRE SORUNLARI / *Yasemin Özdem Yılmaz*

19

2.1. Çevre Sorunları	20
2.2. İklim Değişikliği	21
2.3. Biyolojik Çeşitliliğin Kaybı	25
2.4. Gıda Güvenliği	31
2.5. Gürültü Kirliliği	35
2.6. Aşırı Tüketim	37
Yararlanılan Kaynaklar	40

Bölüm 3
ERKEN ÇOCUKLUK DÖNEMİNDE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK
VE ÇEVRE EĞİTİMİ / Güzin Özyılmaz Akamca **43**

3.1. Sürdürülebilirlik ve Çevre Eğitimi	50
3.1.1. Erken Çocuklukta Sürdürülebilirlik Eğitimi	50
3.2. Erken Çocukluk Döneminde Sürdürülebilir Kalkınmaya İlişkin Çalışmalar	54
3.3. Sürdürülebilirlik Uygulamaları için Örnekler	57
3.3.1. Ayı Frazer Projesi (Sosyal Uyum)	57
3.3.2. Uçlu Musluklar (Tippy Tap) Tasarlamak	58
3.3.3. Dönüştürülebilir nesnelere (Loose Parts)	59
3.3.4. Ekolojik Ayak izi uygulamaları	60
Yararlanılan Kaynaklar	64

Bölüm 4
ERKEN ÇOCUKLUK DÖNEMİNDE ÇEVRE EĞİTİMİ /
Meltem Duran **71**

4.1. Çevre	71
4.2. Çevre Eğitimi	72
4.2.1. Tiflis Uluslararası Çevre Konferansı	73
4.2.1.1. Çevre Eğitiminin Amaçları	73
4.2.1.2. Çevre Eğitiminin Esasları	74
4.3. Erken Çocukluk Döneminde Çevre Eğitimi	75
4.3.1. Erken Çocukluk Döneminde Çevre Eğitiminin Önemi	77
4.3.2. Erken Çocukluk Döneminde Çevre Eğitiminin Amaçları	79
4.3.3. Erken Çocukluk Döneminde Çevre Eğitiminin İlkeleri	80
4.3.4. Erken Çocukluk Dönemi Çevre Eğitiminde Dikkat Edilmesi Gereken Özellikler	80
4.4. Okul Öncesi Programı ve Çevre Eğitimi	82
4.5. Erken Çocukluk Döneminde Ele Alınabilecek Çevre Eğitimi Konuları ve Uygulamaları	85
4.6. Erken Çocukluk Dönemi Çevre Eğitiminde Yöntem ve Teknikler	87
Yararlanılan Kaynaklar	91

Bölüm 5
FARKLI ÜLKELERDE ERKEN ÇOCUKLUK DÖNEMİ
ÇEVRE EĞİTİM YAKLAŞIMLARI / Vedat Bayraktar **97**

5.1. Çevre Eğitimi ile ilgili Yaklaşımlar	97
---	----

5.1.1. Çevreye İlişkin Eğitim	97
5.1.2. Çevre Aracılığıyla Eğitim	99
5.1.3. Çevre için Eğitim	100
5.2. Erken Çocukluk Döneminde Çevre Eğitimi Yaklaşımları	101
5.2.1. Sevgi Yaklaşımı	102
5.2.2. Tanıma Yaklaşımı	102
5.2.3. Yapma Yaklaşımı	103
5.3. Erken Çocukluk Döneminde Dünyada Ulusal ve Uluslararası Boyuta Uygulanan Çevre0 Eğitim Program Örnekleri	103
5.3.1. Erken Çocukluk Döneminde Dünyada Ulusal Boyuta Uygulanan Çevre Eğitim Program Örnekleri	103
5.3.1.1. Coombes Yaklaşımı	103
5.3.1.2. Project Wet	104
5.3.1.3. Project Learning Tree (PLT)	105
5.3.2. Erken Çocukluk Döneminde Dünyada Uluslararası Boyuta Uygulanan Çevre Eğitim Program Örnekleri	106
5.3.2.1. Eko Okullar Programı	106
5.3.2.2. Orman Okulları Uygulaması	107
5.3.2.3. Yeşil Okul Programları	107
5.4. Erken Çocukluk Döneminde Türkiye’de Uygulanan Çevre Eğitim Program Örnekleri	109
5.4.1. Minik Tema Eğitim Programı	109
5.4.2. Çekül Bilgi Ağacı	109
5.4.3. Ağaç Bilim Okul	110
5.4.3. Doğa Çantam	111
Yararlanılan Kaynaklar	113

Bölüm 6
OKUL DIŞI ÖĞRENME ORTAMLARINDA DOĞA
YOLUYLA ÇEVRE EĞİTİMİ / Aycan Buldur

117

6.1. Okul Dışı Öğrenme Ortamları	117
6.1.1. Çevre Eğitiminde Okul Dışı Öğrenme Ortamları	119
6.1.2. Temel Eğitimde Okul Dışı Öğrenme Ortamları	120
6.2. Okul Öncesi Çevre Eğitiminde Okul Dışı Öğrenme Ortamlarının Kullanımı	123
6.3. Okul Dışı Öğrenme Ortamlarında Dikkat Edilmesi Gerekenler	123
6.3.1. Okul Dışı Öğrenme Ortamına Gezi Yapılma Aşamaları	124
6.4. Orman Okulları	125
6.4.1. Orman Okulu Uygulaması İlke ve Kriterleri	126
6.4.2. Orman Okulu Programı	126

6.4.3. Türkiye'de Orman Okulu Uygulamaları	127
6.5. Eko-Okullar	127
6.5.1 Eko-Okullar Hakkında Genel Bilgiler	127
6.5.2. Eko-Okullar Programının Faydaları	131
6.5.3. Eko-Okullara Kayıt Olma Aşaması	132
6.5.4. Eko-Okullar Programında Ele Alınan Temalar	133
6.6. Doğa Eğitimi Yoluyla Çevre Eğitimi	133
Yararlanılan Kaynaklar	134

Bölüm 7
ERKEN ÇOCUKLUK DÖNEMİNDE ÇEVRE EĞİTİMİNDE
ÖĞRETMENİN ROLÜ / Perihan Tuğba Şeker

141

7.1. Çevre Eğitiminde Öğretmenin Amacı	143
7.2. Çevre Eğitiminde Öğretmenin Alabileceği Roller	144
7.3. Çevre Eğitiminde Öğretmenin Uygulaması Gereken İlkeler	146
7.4. Çevre Eğitimi Sürecinin Öğretmen Tarafından Hazırlanması, Takip Edilmesi ve Değerlendirilmesi	147
7.5. Çevre Eğitimi Sürecinin Hazırlanması	148
7.5.1. Çevre Eğitiminde Kullanılması Önerilen Yöntem ve Teknikler	150
7.5.2. Eğitim Örnekleri	151
7.6. Çevre Eğitimi Sürecinin Takibi ve Değerlendirilmesi	153
Yararlanılan Kaynaklar	155

Bölüm 8
ERKEN ÇOCUKLUK DÖNEMİ ÇEVRE EĞİTİMİNDE
AİLE VE TOPLUMUN ROLÜ / Vahide Yiğit Gençten

159

8.1. Çevre Bilinci	161
8.2. Aileden Çocuğa Çevre Eğitimi	163
8.3. Toplumdan Çocuğa Çevre Eğitimi	166
8.4. Çocuktan Aileye Çevre Eğitimi	167
8.5. Günlük Deneyimler Yoluyla Çocuklar İçin Sürdürülebilirlik ve Çevre Eğitimi	169
8.6. Sosyal ve Kültürel Olarak İnşa Edilmiş Çevre Bilimi	170
8.7. Farklı Yaş Grupları Arasında Çevre Eğitimi	171
8.8. Çevre Eğitimi ve Çok Kültürlülük	172
Yararlanılan Kaynaklar	174

Bölüm 9 ERKEN ÇOCUKLUK DÖNEMİNDE ÇEVRE OKURYAZARLIĞI / Kazım Biber	179
---	------------

9.1. Çevre Okuryazarlığı	180
9.2. Çevre Okuryazarlığının Bileşenleri	181
9.3. Erken Çocukluk Döneminde Çevre Okuryazarlığı ve Yeşil Davranış	185
9.4. Doğaya Maruz Kalmak; Merak ve Keşif	188
9.5. Çevre Okuryazarı Çocukların Öne Çıkan Özellikleri	190
9.6. Çevre Okuryazarı Olmak için Öneriler	190
9.6.1. Sınıflarda Yapılabilecekler	191
9.6.2. Okullarda Yapılabilecekler	191
9.6.3. Okulun Bulunduğu Bölgede Yapılabilecekler	192
9.6.4. Milli Eğitim Bakanlığı Bünyesinde Yapılabilecekler	192
Yararlanılan Kaynaklar	193

Bölüm 10 ERKEN ÇOCUKLUK DÖNEMİNDE ÇEVRE EĞİTİMİ İLE İLGİLİ ETKİNLİKLER – I / Oğuzcan Çığ	197
---	------------

10.1.Canlılar ile İlgili Etkinlikler	198
10.2.Su ile İlgili Etkinlikler	213
10.3.Hava ile İlgili Etkinlikler	217

Bölüm 11 ERKEN ÇOCUKLUK DÖNEMİNDE ÇEVRE EĞİTİMİ İLE İLGİLİ ETKİNLİKLER – II / Evren Cappellaro	221
---	------------

11.1. Toprak ile İlgili Etkinlikler	221
11.2. Su ile İlgili Etkinlikler	227
11.3. Hava ile İlgili Etkinlikler	231
11.4. Geri Dönüşüm ile İlgili Etkinlikler	236
11.5. Enerji ile İlgili Etkinlikler	241

